Poliisiylitarkastaja Jorma Laitinen

Eduskunta, puolustusvaliokunta
PuV@eduskunta.fi

Eduskunnan puolustusvaliokunta on 19.12.2016 pyytänyt Poliisihallituksesta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa: HE 252/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi puolustusvoimista annetun lain 37 §:n, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain 16 §:n ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 10 ja 26 §:n muuttamisesta.

Lausunto perjantaina 11.1.2019 puolustusvaliokunnalle

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta vastaavien viranomaisten toiminta on pystyttävä takaaman sekä normaalioloissa että normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Toiminnan varmistamisen tärkeitä elementtejä resurssien riittävyyden lisäksi ovat henkilöstön ammattitaito ja luotettavuus. Henkilöstön on oltava käytettävissä ja johdettavissa kaikissa olosuhteissa.

Poliisin näkökulmasta on kannatettavaa ja hyvä havaita, että tärkeät yhteistyö- ja virka-apuviranomaisemme pyrkivät varmistamaan toimintaansa toteuttamalla henkilöstönsä rekrytointia huolellisesti lakiesityksessä kuvatulla tavalla. Tämä sisältää mm. kaikkien mahdollisten riskien kartoittamisen, joista oleellisia ovat tietyt ulkomaansidonnaisuudet. Jos viranomaisten toimintaketjujen ulkopuoliset pystyvät vaikuttamaan henkilöstöön kuuluvan motiiveihin tai tekemisiin, viranomaisen toiminnan varmuutta ei voida taata.

Sotilaan virka poikkeaa merkittävästi muiden virkamiesten ja myös poliisin virasta, joten asiaa on arvioitava sotilaallisen tilanteen näkökulmasta. Tärkeää on sulkea pois myös mahdolliset intressiristiriidat normaaliolojen aikana ottamalla huomioon muiden valtioiden tekemän laittoman tiedustelutoiminnan aktiivisuus ja erilaiset vaikuttamisyritykset.

Lakiesityksessä ehdotetaan muutettavaksi puolustusvoimista annettua lakia siten, että Puolustusvoimien sotilasvirkaan voitaisiin nimittää vain henkilö, jolla ei ole sellaista toisen valtion kansalaisuutta tai muuta turvallisuusselvityslaissa tarkoitettua ulkomaansidonnaisuutta, joka voi vaarantaa valtion turvallisuutta, yleistä turvallisuutta, maanpuolustusta tai Suomen kansainvälisiä suhteita taikka palvelusturvallisuutta Puolustusvoimissa.

Maanpuolustuskorkeakoulusta annettua lakia muutettaisiin vastaavasti upseerin virkaan johtaviin opintoihin ottamisen osalta ja Puolustusvoimien lisäksi muutos tukisi samalla tavalla myös Rajavartiolaitoksen varautumista.

Vastaavat muutokset tehtäisiin Rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin Rajavartiolaitoksen sotilasviran ja rajavartijan peruskurssille valittavien opiskelijoiden osalta.

Lakiesityksen perusteluissa on kuvattu kaksoiskansalaisuuden tai muun ulkomaansidonnaisuuden aiheuttamia uhkia, joista on helppoa olla samaa mieltä, kuten esim., että sotilaallisissa tehtävissä toimiminen voi aiheuttaa vakavia lojaliteetti- ja eturistiriitaongelmia sellaisen henkilön kohdalla, joka omaa vahvat siteet kahteen eri valtioon samanaikaisesti esimerkiksi kansalaisuuksiensa vuoksi tai muutoin. Joissain valtioissa lainsäädäntö voi velvoittaa kansalaisia toimimaan tietyllä tavalla kansallisen edun nimissä ulkomailla oleskellessaan riippumatta toisen valtion kansalaisuudesta. Kaksoiskansalainen voi joutua tilanteeseen, jossa hänen toisessa kotimaassaan ei hyväksytä kaksoiskansalaisuutta eikä Suomen kansalaisuuden tuomille velvoitteille ja oikeuksille anneta merkitystä, vaan häneen voidaan kohdistaa jopa rangaistusuhkia, jollei hän toimi toisen kansalaisuuden tuomien velvoitteiden mukaisesti. Edellä kuvatunlainen tilanne siis luo jo itsessään sotilaan ammatissa sellaisen turvallisuusriskin, johon valtio ei voi olla reagoimatta. Näin kyse on lopulta valtioiden välisestä ristiriidasta eikä yksittäisen henkilön luotettavuuteen liittyvästä asiasta tai sen kyseenalaistamisesta. Ulkomaansidonnaisuus voi altistaa henkilön hyväksikäytölle, painostukselle, lahjomiselle tai muulle epäasialliselle vaikuttamiselle.

Ulkomaan sidonnaisuuksien tarkastamisessa käytettävä henkilöturvallisuusselvitys antanee riittävän mahdollisuuden varmistua siitä, että toimintaa vaarantavia sidonnaisuuksia tai eturistiriitoja ei ole. Turvallisuusselvityslain 1.1.2018 voimaan tulleen muutoksen myötä henkilön ulkomaansidonnaisuuksia koskeva selvitys voidaan osana henkilöturvallisuusselvitystä laatia henkilöstä, jota ollaan valitsemassa valtion turvallisuuden ja muiden kansallisten etujen suojan kannalta keskeisimpiin virkoihin ja tehtäviin. Ulkomaansidonnaisuudet voidaan selvittää myös henkilöistä, joita ollaan valitsemassa laissa määriteltyihin valtionhallinnon turvallisuusalan tehtäviin tähtäävään koulutukseen tai koulutukseen, jonka tarkoituksena on valmentaa henkilöitä ulkoasiainhallinnon tehtäviin.

Lakiesitys on myös rajattu tarkasti. Kelpoisuusvaatimus rajoitettaisiin koskemaan ainoastaan sotilasvirkoja ja näihin tehtäviin valmistavien oppilaitosten opiskelijoita sotilasvirkojen erityispiirteiden vuoksi.

Jo sotilasvirassa olevan ja opiskelijan oikeuksista huolehditaan lakiesityksen voimaan tullessa riittävällä tavalla siirtymäsäännöksissä, joissa säädettäisiin sotilasvirkaan nimitetystä tai upseerin virkaan tai rajavartijan peruskurssille opiskelemaan valitusta, opintoja suorittavasta tai opinnot suorittaneesta. Heihin sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Puolustusvoimista annetun lain muutoksen voimaan tullessa Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettynä oleva olisi edelleen kelpoinen virkaansa. Upseerin virkaan johtavia opintoja suorittamaan valittu, opintoja suorittava tai opinnot jo suorittanut olisi kelpoinen upseerin virkaan. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muutoksen voimaan tullessa Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan nimitettynä oleva olisi edelleen kelpoinen virkaansa. Lisäksi lain voimaan tullessa upseerin opintoihin tai rajavartijan peruskurssille valittu, opintoja suorittava tai opinnot jo suorittanut olisi kelpoinen Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan.